



Wandelen en fietsen in de Stelling van Amsterdam

De 10 mooiste routes in de groene ring rond Amsterdam



Stelling van Amsterdam

UNESCO WERELDERFGOED

Ter verdediging van de hoofdstad

de Stelling van Amsterdam

Op 15 tot 20 kilometer afstand van de Nederlandse hoofdstad Amsterdam ligt een bijzondere verdedigingsring van 42 forten, 4 batterijen, 1 kasteelvesting, 2 vestingsteden en een grote hoeveelheid aan dijken en sluizen: de Stelling van Amsterdam. De Stelling is een historisch monument voor Nederland en staat sinds 1996 op de UNESCO Werelderfgoedlijst.

GESCHIEDENIS

Rond Amsterdam is tussen 1880 en 1920 in opdracht van het Departement van Oorlog de 'Stelling van Amsterdam' gebouwd: een 135 kilometer lange verdedigingslinie bestaande uit 42 forten en 4 batterijen met een onderlinge afstand van ongeveer 3 kilometer, met elkaar verbonden door dijken.

Het idee achter de Stelling van Amsterdam is een staaltje Hollands waterbouwkundig vernuft. Met een ingenieus systeem werd het land rondom de hoofdstad tijdens een vijandelijke aanval onder water gezet met behulp van inlaatsluizen. Het was de wens van de regering om Amsterdam tot het allerlaatst te verdedigen tegen vijandelijke legers. Er werd gekozen voor een waterlinie. Deze was relatief goedkoop, omdat er met weinig manschappen en kleine forten een groot gebied werd verdedigd.

Bovendien leende het Hollandse landschap zich er prima voor. Het leger, de regering en het staatshoofd trokken zich binnen deze ring terug wanneer andere linies, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waren gevallen.

De Stelling was niet alleen een verdedigingssysteem, maar ook een overlevingssysteem. Voor ten minste zes maanden moest de Stelling verdedigd kunnen worden, in de hoop dat een bevriende mogendheid te hulp zou schieten. In het gebied leefde een bevolking zo'n 670.000 tot 750.000 mensen, aangevuld met zo'n 200.000 militairen. Dit hield in dat er voorzieningen nodig waren voor voeding, energie en militaire voorraden.

INUNDATIE

De polders rond Amsterdam werden bij een inval onder een laag van 20-30 cm water gezet om een vijandelijk leger tegen te houden.

UNESCO WERELDERFGOED



en de voorzieningen moesten verdedigbaar zijn. Bij voorkeur werd zoet water gebruikt om de schade voor de landbouw te beperken.

Een groot voordeel van een waterlinie is dat die goed te verdedigen is met relatief weinig militairen en kanonnen. De zwakke plekken waren de dijken, vaarwegen, autowegen en spoorwegen die boven het water



bleven. Bij die zwakke plekken werden betonnen forten voor de militairen en kanonnen gebouwd. De forten hadden alleen kanonnen voor flankerend vuur en lichte bewapening voor de verdediging op korte afstand. Met het flankerend vuur werd het voorterrein van de nabijgelegen forten bestreken. Het zwaardere geschut stond verdekt opgesteld tussen de forten, achter dijken, aarden wallen of in betonnen beddingen.

DE STELLING IN STAAT VAN GEREEDHEID

De Nederlandse troepen werden op 31 juli 1914 opgeroepen. Die vrijdagmiddag om drie uur werden de mobilisatiepamfletten aangeplakt op openbare gebouwen en luidden de kerkklokken om de bevolking te alarmeren. Er was een vijandelijke

dreiging. Op 2 augustus waren er 13.500 militairen in de Stelling en kort daarna waren ze gevechtsklaar. Als het erger werd en de Nieuwe Hollandse Waterlinie viel, werd de Stelling aangevuld met teruggetrokken troepen.

De eerste maanden van de Eerste Wereldoorlog waren voor Nederland een spannende tijd. Hoewel neutraliteit voor de regering op één stond was het nog maar de vraag of Nederland buiten de conflicten kon blijven. De Stelling werd in staat van gereedheid gebracht. De forten moesten verdedigbaar en bewoonbaar worden gemaakt. Daarnaast werd het water in de boezems en sloten zo hoog mogelijk opgestuwd, zodat snel tot inundatie overgegaan kon worden. Ook werden loopgraven

en versperringen gemaakt en schuilplaatsen gebouwd. De mobilisatie duurde langer dan menigeen gedacht had. De kans dat ons land bij de oorlog betrokken raakte nam snel af. Concrete dreiging bleef uit en de afwezigheid van de dienstplichtige militairen van hun werk en gezin werd een steeds groter (economisch) probleem. Toen in het voorjaar van 1916 waarschijnlijk werd dat Nederland buiten de oorlog zou blijven, mochten de meeste militairen op verlof.

DE TWEEDE WERELDOORLOG

Na de Eerste Wereldoorlog werden er geen forten meer gebouwd. Oorlog voeren ging steeds sneller, met krachtigere en nieuwe wapens zoals gifgas, de tank en het vliegtuig. Daardoor werd de Stelling van Amsterdam minder bruikbaar dan voorheen. In de jaren dertig gaf men hoge prioriteit aan de aanschaf van luchtafweergeschut en vliegtuigen. In 1939 ging Nederland weer over tot algehele mobilisatie en werden de linies in staat van verdediging gebracht. Op 11 mei 1940, een dag na de Duitse inval, werden de inundaties ten noorden van het Noordzeekanaal gesteld. Hier vonden in de meidagen echter geen gevechtshandelingen plaats. Na de capitulatie heeft de Duitse

bezetter de forten vooral als magazijn en kazerne gebruikt. Het meeste metaal werd eruit gesloopt om wapens van te maken. En uiteindelijk zijn het de Duitsers geweest die eind 1944 de meeste polders onderwater hebben gezet. Daarmee voorkwamen ze dat West-Nederland snel werd bevrijd. Na de bevrijding van 1945 werden de forten niet meer als verdedigingswerk gebruikt. In sommige forten werden NSB'ers of Indiëweigeraars opgesloten. Daarna zijn de forten gebruikt voor de opslag van munitie, wapens, voedsel en medicijnen in verband met de Koude Oorlog. Inmiddels heeft een groot aantal forten een nieuwe bestemming gekregen.

UNESCO

De Stelling van Amsterdam is in zijn geheel door de provincie Noord-Holland en de Nederlandse Staat als monument beschermd. Sinds 1996 is het belang van deze historische Nederlandse verdedigingslinie door UNESCO erkend en staat de Stelling op de UNESCO Werelderfgoedlijst.

UITZONDERLIJKE UNIVERSELE WAARDE – KERNWAARDEN

De provincie Noord-Holland is siteholder van de Stelling van Amsterdam en daarom verantwoordelijk voor het

MEER LEZEN EN BELEVEN?

Op stellingvanamsterdam.nl lees je tal van wetenswaardigheden en tips om de Stelling te beleven. De twee bezoekerscentra van de Stelling van Amsterdam bieden een informatieve en interactieve kijk op het verleden, heden en de toekomst van de waterlinie.

Ontdek op Forteiland Pampus de belevingsroute of maak een virtuele ballonrondvaart. Op het onbewoonde forteiland kan je vrij ronddwalen of je laten leiden door een gids. www.pampus.nl

Het belevingscentrum Fort K'IJK bij Krommeniedijk vertelt door middel van een interactieve audiotour over de Stelling van Amsterdam en de natuur rondom de verdedigingslinie. www.fortkijk.nl

behoud en de bescherming van de Uitzonderlijke Universele Waarde van dit werelderfgoed. De 'Outstanding Universal Value' (OUV) van de Stelling van Amsterdam bestaat uit de volgende drie zaken:

Het strategisch landschap

Het strategisch landschap vormt de basis. Voor het ongetrainde oog is dit landschap onzichtbaar, maar het was van levensbelang voor de werking van de linie. Het strategisch landschap bestaat uit een verdedigingslijn met kades, dijken en inundatiekommen. Maar ook uit zogenaamde 'verboden kringen'. Hier mocht niet worden gebouwd voor het behoud van een vrij schootsveld.

Watermanagementsysteem

In dat strategisch landschap is het complexe, maar briljante watermanagementsysteem ingebed.



Overall langs de verdedigingslijn zijn nog sluizen, kanalen en grachten zichtbaar, die gebruikt werden om de polders vóór de verdedigingslijn te inunderen.

Militaire werken

Sommige gebieden lagen te hoog om geïnundeerd te worden. Ook waren er rivieren, kanalen, dijken en (spoor)wegen die dwars door de verdedigingslijn liepen. Deze zogenaamde accessen konden niet met inundaties afgesloten worden voor de vijand. Om ze te verdedigen en het inundatiesysteem te beschermen werden er talloze militaire werken gebouwd.

BIJNA ÉÉN GROOT UNESCO WERELDERFGOED!

De Stelling van Amsterdam is sinds 1996 UNESCO Werelderfgoed. De Nieuwe Hollandse Waterlinie, het grootste rijksmonument van Nederland, is genomineerd voor deze status, als uitbreiding op de Stelling. De Werelderfgoed-status is een soort Michelinster voor unieke monumenten en uniek erfgoed in de wereld. Naar verwachting vormen de twee waterlinies in 2020 één groot werelderfgoed genaamd: 'Hollandse Waterlinies'. Samen vertellen ze het verhaal over water als bondgenoot. Een verhaal dat iedereen op zijn eigen manier kan ontdekken en beleven.



LEESWIJZER

Om dit unieke UNESCO Werelderfgoed te beleven zijn er diverse fiets- en wandelroutes ontwikkeld door het gebied van de Stelling van Amsterdam.

In deze gids presenteren we 5 wandelroutes (groen) en 5 fietsroutes (blauw). Deze starten bij parkeerplaatsen, stations of TOP's (Toeristisch Overstap Punt). Elke route heeft een kaartje en volgt de zogeheten wandel- en fietsknooppunten. Per route beschrijven we enkele bezienswaardigheden.

Alle routes zijn terug te vinden op www.stellingvanamsterdam.nl.
Veel plezier!

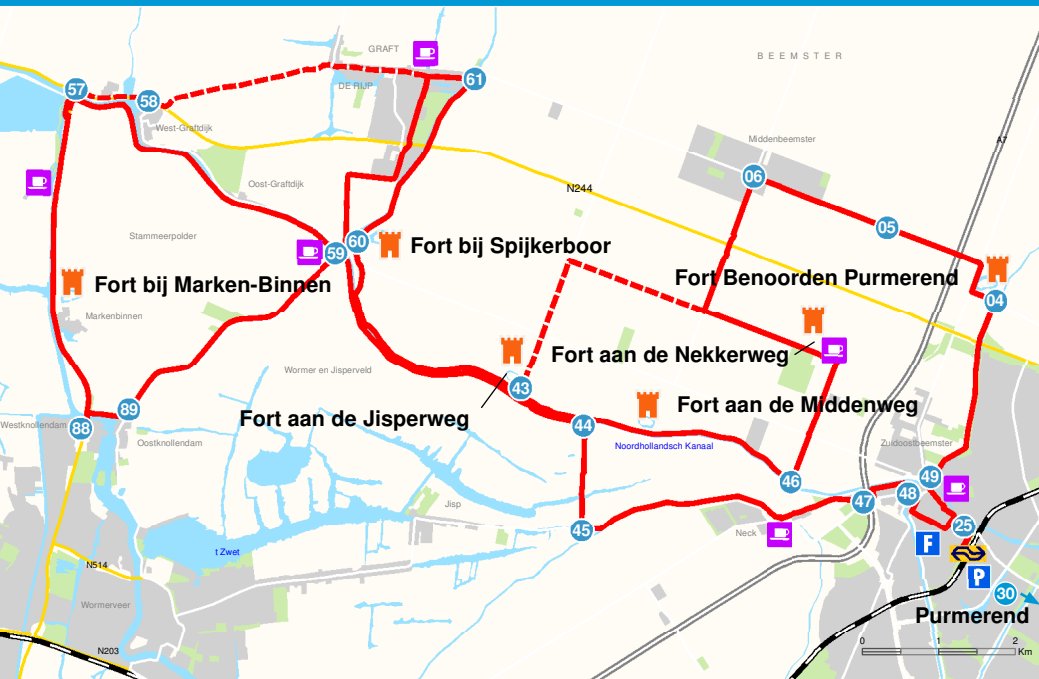


Beemster fortenfietsroute

Twee werelderfgoederen in één route, wat wil je als fietser nog meer? De Beemster droogmakerij is een creatief meesterstuk uit het begin van de Gouden Eeuw. Maar liefst vier indrukwekkende forten van de Stelling liggen in het zuidelijke deel van de droogmakerij.

Vanuit hartje Purmerend rijd je direct de Beemsterringdijk op en kun je de diepe polder goed overzien. Bij Fort Benoorden Purmerend duik je omlaag en beleef je de strakke, geometrische inrichting. Vanuit het charmante Middenbeemster leidt de route langs mooie stolpboerderijen naar Fort aan de Nekkerweg. Het voormalige verdedigingswerk heeft als wellness hotel een prachtige nieuwe bestemming gekregen. Geniet van het terras bij de poterne. De fietstocht gaat verder naar Fort bij Spijkerboor, het met een pantserkoepel uitgeruste fort. Een rondleiding door het enorme gebouw is zeer

indrukwekkend! Het fietsrondje door De Rijp laat je daarna een heel andere kant van de route zien. Voor de droogmaking was De Rijp een welvarende vissersplaats en dat zie je als je langs het sierlijke stadhuis rijdt. Terug bij Spijkerboor steek je bij de kruising van de Beemsterringvaart en het Noordhollands Kanaal met het pontje over naar de andere kant. Je fietst om de Starnmeerpolder voor een kijkje op Fort bij Marken-Binnen en keert nog een keer terug naar Spijkerboor. Ook het laatste deel van de tocht is heerlijk fietsen tussen de weiden, de sloten en de idyllische buurtschap Neck.



START- EN EINDPUNT

Station Purmerend

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

25 – 49 – 4 – 5 – 6 – 46 – 43 – 60 – 61 – 59 – 57 – 88 – 89 – 59 – 44 – 45 – 47 – 48 – 25 – richting 30 (tot het station). Vanaf het station richting knooppunt 25. De route wijkt tweemaal van het netwerk (rode stippellijn) af. Tussen knooppunten 6 en 43 rij je via Fort aan de Nekkerweg en knooppunt 46. In De Rijp (na knooppunt 61) volg je het Zuideinde en de Zuidijk naar knooppunt 59.

LENGTE

52 km, inkorten: tot 33 km, van knooppunt 60 naar 59 en 44, dus bij Fort Spijkerboor de lussen via De Rijp en Marken-Binnen achterwege laten

P PARKEREN

Achterzijde station (Beatrixplein, 1441) en voorzijde station (Wilhelminalaan)

F FIETSVERHUUR

Fietsverhuur Werkom, Plantsoenstraat 32, 1441 CX Purmerend, 0299-407206

OPENBAAR VERVOER

Station Purmerend

HORECA

- Fort Resort Beemster, Nekkerweg 24, www.fortresortbeemster.nl
- Fort bij Spijkerboor schenkt koffie/thee indien geopend, www.fortspijkerboor.nl
- Restaurant 't Heerenhuis, Starnmeerdijs 21, www.heerenhuis.com
- Restaurant Mario/pizzeria La Storia, Neck 20, www.lastoria.nl

Bezienswaardigheden

Je leest meer over de bezienswaardigheden langs deze route in de routebrochure op internet, zowel over de forten en andere militaire werken als over andere bezienswaardigheden. Enkele hoogtepunten komen hier aan bod. Kijk voor meer informatie op www.stellingvanamsterdam.nl en klik achtereenvolgens op Ontdek en Route overzicht. Je vindt de brochure bij de Bijlagen.

WERELDERFGOED DE BEEMSTER

Sinds 1999 mag Droogmakerij de Beemster zich 'werelderfgoed' noemen. De UNESCO commissie kwalificeerde de droogmakerij als een meesterstuk, niet alleen vanwege de technische kennis die nodig was om het enorme binnenmeer droog te malen, maar ook vanwege het organisatietalent dat hiervoor nodig was. Het meer werd tussen 1607 en 1610 met 50 molens drooggemalen. De Amsterdamse VOC-koopman Dirck van Os organiseerde de

financiën bij rijke Amsterdammers, op zoek naar een lucratieve investering van hun kapitaal. Molenmaker Jan Adriaanszoon Leeghwater was de man die de kennis leverde. De drooggevalen polder bleek daadwerkelijk een goede investering, want de vette klei was bij uitstek geschikt voor de landbouw. De Beemster werd opgedeeld in vaste blokken, 185 meter breed en 930 meter lang. De kavels werden verdeeld onder de 'durf-investeerders'. Zij hadden hun geld er al na een paar jaar uit.





INLAATSLUIS

Aan de ringvaart tussen de Nekkerweg en de Middenweg ligt de inlaatsluis waarmee de Beemster vanuit het Noordhollands Kanaal kon worden geïnundeerd om de oprukkende vijand een halt toe te roepen. Daarbij werd alleen het zuidelijke deel van de droogmakerij onderwater gezet. Met behulp van kades en damsluizen had men ervoor gezorgd dat het deel ten noorden van Middenbeemster droog bleef. Inundatie heeft hier twee keer plaatsgevonden: op 11 mei 1940 werd de Zuid-Beemster overspoeld vanwege de gevechtshandelingen een dag eerder. Ook in 1944-1945 werd een deel onder water gezet.

FORT BIJ SPIJKERBOOR

Het Fort bij Spijkerboor in de zuidwesthoek van De Beemster is een van de meest markante verdedigingswerken van de Stelling. Van alle forten was het een van de zwaarst bewapende, voorzien van een pantserkoepel

met dubbelloops kanon. Door de vooruitgeschoven ligging moest het fort ook zware artillerie herbergen om het kanaal, de ringvaart en dijken te beschermen. Het werk telt twee verdiepingen, om het land achter de hoge ringdijk te kunnen bestrijken en om de koepel met de snelvuurkanonnen voldoende schootsveld te kunnen bieden. Via twee mechanische munitiehijsliften konden de projectielen naar de geschutskoepel worden aangevoerd. Pas tijdens de mobilisatie van 1914 werden er circa 325 militairen gelegerd. In 1918 werd het fort in gebruik genomen als gevangenis. Na 1945 werden er NSB-ers vastgezet. Later werden er ook dienstweigeraars opgesloten die in de onafhankelijkheidsoorlog weigerden te vechten tegen de Indonesische bevolking. Van hun hand zijn vermoedelijk de muurschilderingen in de poterne van het fort. Je kunt het fort bezoeken (april t/m september), kijk op www.fortspijkerboor.nl.



Fortenroute Aagtendijk

De wandeling tussen de forten bij Veldhuis en Sint Aagtendijk is een top-route, van begin tot eind in het teken van de Stelling. Bovendien heb je voortdurend gras onder de voeten en dat maakt het tochtje voor wandelaars exclusief. Wel moet je het verkeersgeraas op de nabije snelweg voor lief nemen.

Na een bezoekje aan het vernieuwde Luchtoorlogsmuseum Fort bij Veldhuis klim je via een overstap de grasdijk op. Je passeert een nevenbatterij en volgt de grillige contouren van de oeroude Sint Aagtendijk. Bedenk dat links van je honderdvijftig jaar geleden nog een binnenzee was. En toen de polder eenmaal was drooggemaakt werd de Stelling van Amsterdam opgetuigd. Het idee hierbij was om het land rechts van je onder water te zetten.

Fort aan de Sint Aagtendijk is de afgelopen jaren flink

gerestaureerd en is nu in gebruik als muziekfort. Geniet hier op een mooie zondag van een jamsessie op het terras.

Je wandelt een eindje over de Vuurlinie richting Noordzeekanaal. Met wat geluk zie je een kolossale oceaanreus voorbij trekken. In de kaarsrechte linedijk liggen drie historische damsluizen. Dan steekt de route door naar de Assendelver Zeedijk, nog zo'n kanjer uit de tijd dat de Zuiderzee diep landinwaarts reikte. Je ziet hier twee bomvrije kruitmagazijnen, veilig en droog achter de tweede linedijk.

START- EN EINDPUNT

TOP Veldhuis
Aagtendijk, Ge-
nieuweg 1, 1967
PS Heemskerk

ROUTE VIA

KEUZEPUNTEN

65 – 78 – 79
– 17 – 18 – 22
– 21 – 20 –
36 – 52 – 51
– 54 – 14 –
16 – 80 – 65.

Keuzepunt 65 is aan de weg bij de TOP-zuil. Je volgt eerst blauwe pijlen, dan witrode balkjes, vanaf 36 achtereenvolgens groene, gele, blauwe en rode pijlen en tot slot vanaf 80 witrood.



LENGTE

10,5 km

HONDEN

Op de grasdijken niet toegestaan, wel op de naastgelegen asfaltwegen.

BROEDSEIZOEN

Traject 80-65 is niet toegankelijk tijdens broedseizoen van 15 maart tot 15 juni. Wandel dan van 80 via 79 en 78 naar 65

P PARKEREN

Parkeerterrein bij startpunt



OPENBAAR VERVOER

Station Heemskerk, aan- en aflooproute 1,5 km via keuzepunt 81 naar 79



HORECA

- Grandcafé de 19e (Heemskerkse Golfclub), Communicatieweg 18, www.de19e.nl
- Rustpunt Bezoekboerderij White Ranch, Groenedijk 4 Assendelft
- Fort aan de Sint Aagtendijk/ Muziekfort (tijdens open dagen), Vuurlinie 1, Beverwijk www.muziekfort.nl

Bezienswaardigheden

De Fortenroute Aagtendijk is gemaakt op basis van het wandelnetwerk Midden-Kennemerland. Via de routeplanner op de website www.wandelnetwerknordholland.nl kun je zelf een route samenstellen. Klik op Routeplanner en zoom in naar Fort Veldhuis, keuzepunt 65. Klik op het keuzepunt en kies 'van'. Klik daarna op alle volgende keuzepunten en kies 'via'. Tot slot klik je weer 65 en kies je 'naar'. Op deze manier kom je tot een routebeschrijving en een GPX. We beschrijven hier enkele bezienswaardige hoogt punten langs de route. Meer informatie vind je op www.stellingvanamsterdam.nl.



Fort aan de Sint Aagtendijk

SINT AAGTENDIJK

De Sint Aagtendijk in Beverwijk en Heemskerk is stokoud, hij lag er al in de 13e eeuw. Vanaf Fort bij Veldhuis slingert het groene lint zuidwaarts naar de duinrand in Beverwijk. Je moet je bedenken dat de dijk tot 1877 bescherming bood tegen het Wijkermeer, dat in open verbinding stond met het IJ en dus met de Zuiderzee. Met de aanleg van de Stelling van Amsterdam kwamen ook de waterkeringen in dit gebied beter op orde.

De Aagtendijk werd liniewal, het gebied tussen de dijk en de duinen kon worden geïnuundeerd. Het Voorkanaal, met aan de overzijde een laag dijkje, moest de doortocht van vijandelijke militairen belemmeren. Verder zie je op enkele plaatsen coupures in de dijk: doorbrekingen om het voorliggende land te kunnen bereiken. Bij vijandelijke dreiging konden ze worden gedicht.

www.muziekfort.nl



SOLDATENLEVEN

De forten bij Veldhuis en aan de Sint Aagtendijk behoren allebei tot de vroegst aangelegde bomvrije forten binnen de Stelling. In beide

forten konden ongeveer 300 manschappen worden gehuisvest. In de praktijk is dat maar één keer voorgekomen, tussen 1914 en 1918 tijdens de mobilisatie voor Wereldoorlog I. De inrichting van de forten kende tal van noviteiten. Zo kregen de keuken en de wasruimtes hun water uit reservoirs aan het plafond. Deze reservoirs werden met handpompen vanuit de waterkelders gevuld, die op hun beurt via druipkokers met regenwater werden gevoed. De toiletten (privaten) waren overigens geheel open ruimtes met een gat in de banken. Alleen officieren hadden een

eigen toilet. Bezoek in Fort bij Veldhuis het vernieuwde Luchtoorlogmuseum, dat elke zondag open is van mei t/m september.

www.arg1940-1945.nl

KRUITMAGAZIJNEN AAN DE ZEEDIJK

De Assendelver Zeedijk fungeerde binnen de Stelling van Amsterdam als reserve liniewal. De dijk

was een extra slot op de deur mocht het mis gaan met de Sint Aagtendijk. En natuurlijk was het een veilige plek voor de opslag van munitie. De legerleiding liet daarom drie kruitmagazijnen aan de zeedijk bouwen. Tijdens de wandeling passeer je twee van deze magazijnen. In een van de magazijnen vind je nu Kruitkamer Icarus en Mars, net als Fort bij Veldhuis een luchtoorlogmuseum.

www.icarusetmars.com



Westelijke Frontroute

Het noordwestfront van de Stelling van Amsterdam wordt min of meer gevormd door enkele oude dijken die met elkaar zijn verbonden: de Hoogedijk, de Lagedijk en de Sint Aagtendijk. Deze afwisselende fietsroute doet alle forten langs de dijken aan, met Fort K'IJK als klapper.

De smalle polderstrook tussen de dijken en de kust kon met sluisjes worden geïnundeerd. Maar de nabijheid van de duinen maakte het westelijke front kwetsbaar. Boven het Noordzeekanaal waren vijf forten nodig ter bescherming tegen aanvallen vanuit het westen. Als je begint in Beverwijk kruis je eerst twee snelwegen richting Fort aan de Sint Aagtendijk. Het fort en de dijk liggen in een bizarre omgeving, zo dicht bij de A9. Het weggetje naast de dijk is echter heerlijk om te fietsen. Onderweg beleef je de Stelling volop, met damsluizen, nevenbatterijen, coupures, een kruitmagazijn,

Fort bij Veldhuis en Fort aan den Ham. Laat je op Fort bij Krommeniedijk (Fort K'IJK) verrassen door de spectaculaire audiotour. Met stemmen van de bos- en de fortwachter volg je de lichtlijn door het donkere fort. De knusse theeschenkerij is de perfecte plek voor taart of een lunch. De fietstocht gaat daarna over een mooi fietspad langs het Uitgeestermeer en de Markervaat. Je doorkruist Krommenie en de hele Westzaan van Kerkbuurt tot Zuideinde. Je eindigt de fietstocht bij Fort Zuidwijkermeer en de gemeenschapsweg langs de Vuurlinie.

START- EN EINDPUNT

Station Beverwijk
Voor mensen met
auto en eigen
fiets is Fort K'UJK
bij knooppunt 85
het beste start-
punt, Lagendijk
22, 1911 MT
Uitgeest

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

41 – 06 – 40
– 37 – 38 – 85
– 84 – 87 – 86
– 90 – 63 – 68
– 69 – 67 – 10
– 99 – (07) –
06 – 41 –
richting 01.
Vanaf stations-
uitgang fietspad
recht door nemen
en rechtsaf,
Breestraat en
de Hendrik
Mandeweg naar knooppunt 41.
Tussen 99 en 06 wijkt de route
even af van het knooppuntennetwerk.
Je fietst via de Kanaalweg en de
Vuurlinie.

LENGTE

46 km, inkorten: tot 38 km als je kiest
voor startpunt Fort K'UJK bij knoop-
punt 85 (aan-/aftakroute vervalt)

P PARKEREN

Gratis parkeren bij Fort K'UJK.
Voor station Beverwijk is een parkeer-
terrein (betaald)



F FIETSVERHUUR

Fietspoint, Stationsplein 43 (rechts
van station), www.fietspoint.nl.
OV-fietsen in fietsenstalling onder
Stationsplein

OPENBAAR VERVOER

Station Beverwijk

HORECA

- Diverse gelegenheden in
Beverwijk en Krommenie
- Fort K'UJK, Lagendijk 22 Uitgeest,
06-11708730, www.fortkijk.nl
- Havenrijk, Lagendijk 41, Uitgeest,
www.havenrijk.nl
- De Prins, Kerkbuurt 31 Westzaan,
www.deprins-westzaan.nl

Bezienswaardigheden

Je leest meer over de bezienswaardigheden langs de route in de routebrochure op internet, zowel over de forten en andere militaire werken als over andere bezienswaardigheden. Enkele hoogtepunten komen hier aan bod. Kijk voor meer informatie op www.stellingvanamsterdam.nl en klik achtereenvolgens op Ontdek en Route overzicht. Je vindt de brochure bij de Bijlagen.

SINT AAGTENDIJK

De Sint Aagtendijk lag er al in de 13e eeuw. Vanuit de duinrand in Beverwijk slingert het groene lint noordwaarts. Je moet je bedenken dat de dijk ooit bescherming bood tegen het Wijkermeer, dat in open verbinding stond met het IJ en dus met de Zuiderzee. Met de aanleg van de Stelling van Amsterdam kwamen ook de waterkeringen in dit gebied beter op orde. De Aagtendijk werd liniewal, het

gebied links van de dijk kon onder water worden gezet.

Tussen Fort aan de Sint Aagtendijk en Fort bij Veldhuis ligt links het Voorkanaal, met aan de overzijde een laag dijkje dat de doortocht van vijandelijke militairen moest belemmeren. In Fort bij Veldhuis is het Luchtoorlogmuseum gevestigd. In het fort bevindt zich een interactieve tentoonstelling met objecten uit de periode van de Tweede Wereldoorlog.



Fort aan de Sint Aagtendijk



Fort bij Krommeniedijk ligt wat verscholen in de polder. Landschap Noord-Holland, natuurbeheerder van het fort en de omliggende weilanden, heeft samen met Stadsherstel Amsterdam en de Provincie Noord-Holland het verdedigingswerk omgetoverd tot Fort K'lijk. Hier komt de Stelling van Amsterdam echt tot leven!

In het bezoekerscentrum volg je met een audiotour een lichtlijn door de donkere ruimtes van het fort. Door te spelen met verbeelding, projecties, licht en donker zijn de makers van de expositie er in geslaagd om de unieke architectuur en de sfeer van het fort beleefbaar te maken. Met watereffecten en silhouetten kun je zien hoe inundatie vroeger in zijn werk ging. Het sluitstuk van de tour is een licht- en schaduwspel waarmee je de onzichtbare natuur zichtbaar kunt maken.

De tour is leuk voor jong en oud en is een 'must' voor iedere fortentliefhebber. www.fortkijk.nl

VUURLINIE

Fort Zuidwijkermeer en de Vuurlinie liggen midden in de Wijkermeer, de binnenzee die pas na de aanleg van het Noordzeekanaal (1876) als boerenland in gebruik werd genomen. De aanleg van het fort en de kaarsrechte liniedijk begon niet veel later. Vanuit het fort moest het kanaal worden verdedigd. Het Amsterdamse Filmmuseum Eye bewaarde hier tot voor kort de nitraatfilms uit de collectie, die door het risico van zelfontbranding niet in het gewone depot konden worden bewaard. Eind 2020 wordt het een 'kaasfort', waar een Beverwijkse connaisseur zijn kazen laat rijpen. Ieder kaastype krijgt er zijn eigen kamertje. Er komt een proeflokaal en klein museum over het (kaas)fort en de Stelling van Amsterdam.

Fortenroute Spaarndam

De korte rondwandeling bij Spaarndam is een echt Stellingommetje, met een en al militair erfgoed. Twee indrukwekkende forten zijn met elkaar verbonden door een liniewal met batterijen. Een zogenaamde 'voorstelling' maakt Spaarndam tot een sterke positie in het Westfront.



Na het paadje langs de Westbroekplas kom je al snel uit bij Zijkanaal B, hoofdverdedigingslijn in de linie. In het wegdek zie je resten van het smalspoorlijntje voor de aanvoer van munitie vanaf het Noordzeekanaal. De keelzijde van Fort Benoorden Spaarndam toont zijn imposante formaat. Vanaf het fort gaat de wandeling verder langs de liniewal. Schapen struinen op de grasdijk tussen de batterijen, waar ooit de militairen beschutting moesten vinden. De liniewal verbindt Fort Benoorden en Bezuiden Spaarndam. Wil je even het oude Spaarndam proeven, volg dan de groene pijlen langs

de Kolksluis en het boezemgemaal aan het Spaarne. Fort Bezuiden Spaarndam is veel kleiner dan zijn noordelijke evenknie, maar er is wel meer te beleven. Bezoek het café-terras Fort Zuid en neem een kijkje onder de booggewelven. Je ziet er de voormalige wasgelegenheid en enkele muurschilderingen. Heb je meer tijd? Huur dan een bootje en vaar een stukje over de Mooie Nel. Op het laatste deel van de wandeling volg je een pad door de Hekslootpolder. Aan je rechterhand zie je achter een aarden wal een voorstelling, bestaande uit loopgraven en tientallen betonnen groepsschuilplaatsen.

START- EN EIND- PUNT

Wandelstart-
punt West-
broekplas,
Westlaan
41, 1991 AL
Velsersbroek

ROUTE VIA KEUZEPUNTEN

1 – 2 – 8
– 9 – (10) –
11 – 12 – 1.

Als je op het
parkeerterrein
met je gezicht
naar het start-
puntpaneel en
het restaurant
staat ga je
rechtsaf
(keuzepunt 1
is iets naar
links). Bij
keuze voor
de variant via
keuzepunt
10 volg je
uitsluitend
groene pijlen.

LENGTE

6 km

P PARKEREN

Parkeerterrein bij startpunt

OPENBAAR VERVOER

Bushalte Visserseinde in Spaarndam,
lijn 14 van/naar station Haarlem.
Vanaf de bushalte even doorlopen
in de rijrichting van de bus naar
keuzepunt 9 bij de sluis,
Visserseinde 2.



HORECA

- Villa Westend, Westlaan 41, www.villa-westend.nl
- Diverse gelegenheden in Spaarndam
- Café-terras Fort Zuid, Boezemkade 11, www.fort-zuid.nl (check de openingstijden voor je wandeling)

Bezienswaardigheden

Je vindt de Fortenroute op www.stellingvanamsterdam.nl.

Klik achtereenvolgens op **Ontdek** en **Route overzicht**. We beschrijven hier enkele bezienswaardige hoogtepunten langs de route.

POSITIE VAN SPAARNDAM

Met de duinen zo dichtbij was het **Westfront van de Stelling uiterst kwetsbaar**. De strook land die kon worden geïnuundeerd was immers maar smal. Daarom werd de Positie van Spaarndam extra versterkt. Voor 1900 werd al begonnen met de aanleg van de twee forten Benoorden en Bezuiden Spaarndam en van de aarden liniewal ertussen. Vanuit de forten moest o.a. het 'accès' van de

Slaperdijk worden verdedigd: het land ten westen van de wal kon met enkele sluizen onder water worden gezet, behalve de hoge Slaperdijk. Achter de wal was een gedekte gemeenschapsweg voor het veilig verplaatsen van troepen en materieel (nu Redoute en Boezemkade). In de zware wal met betonnen batterijen zie je enkele doorsnijdingen. Deze konden bij oorlogsdreiging met aarde worden gedicht.



Fort Bezuiden Spaarndam



KOLKSLUIS EN BOEZEMGEMAAL

Bij Spaarndam liggen enkele historische waterwerken. Het

plaatsje ligt op de plek waar graaf Floris V in 1285 een dam liet aanleggen, daar waar het Spaarne in het IJ uitkwam. Het is een plek waar schippers eeuwenlang tol moesten betalen om de sluizen te mogen passeren. Er liggen vier sluizen op een rij, waarvan de Kolksluis de oudste is. De Boezemsluis is de meest westelijke en diende met name als spuisluis om overtollig polderwater te kunnen lozen op het IJ. Aan de zuidzijde van het dorp staat het grote boezemgemaal. Onder het gebouw zie je vijf rijen schepraderen van het eens door stoom aangedreven waterwerk.

VOORSTELLING

Tijdens de mobilisatie 1914-1918 is ter versterking van de Stelling bij Spaarndam een zogenaamde 'voorstelling'

aangelegd. Dit omdat men vreesde dat bij een Engelse inval de bestaande werken onvoldoende bescherming boden tegen het steeds zwaardere geschut. Ook de voorstelling kreeg een aarden wal met frontgracht. Achter deze tweede liniewal werden betonnen groepsschuilplaatsen gebouwd. De bedoeling was om drie rijen bunkers aan te leggen, maar de derde rij is na het eind van de Eerste Wereldoorlog nooit afgebouwd. De onderkomens zouden met elkaar verbonden worden door een loopgravenstelsel. Voordeel van het grote aantal scherfvrije onderkomens was een geringere trefkans en een kleiner verlies aan manschappen.

Je kunt de voorstelling en het ongeschonden aanzien van de hele verdedigingslinie uitstekend bekijken vanaf de Spaarndamseweg en het wandelpad door de Hekslootpolder.



Fortenroute Spaarndam

Deze korte fietsroute biedt een leuke afwisseling van Stellinglandschap, recreatiebos en de polders van Spaarnwoude. Vanaf de fiets kun je de Positie bij Spaarndam uitstekend bekijken en na een uurtje trappen passeer je twee forten van de Positie aan de Liede.

Eenmaal voorbij de Haarlemse drukte rijd je op de Spaarndamse-weg de Stelling van Amsterdam tegemoet. De open polders aan het Spaarne maken deel uit van de 'voorstelling' bij Spaarndam. Achter een aarden liniewal werden hier tijdens de mobilisatie 1914-1918 rijen betonnen bunkertjes aangelegd. Ze dienden bij een vijandelijke aanval als extra slot op de deur en zouden via loopgraven met elkaar verbonden worden. Neem een kijkje op het gezellige terras van Fort Bezuiden Spaarndam met prachtig uitzicht over het water van de Mooie Nel. Fiets dan door

langs de versterkte liniewal naar het grotere broertje, Fort Benoorden Spaarndam. Het imposante, nog niet ontwikkelde fort kan alleen op speciale dagen worden bezocht.

Eenmaal voorbij de A9 duik je het recreatiebos van Spaarnwoude in. Bij het Noordzeekanaal steekt de route Zijkanal C over. Over fietspaden door de polders en langs veenriviertje de Liede bereik je Fort bij Penningsveer. Dit verdedigingswerk is net als Fort bij de Liebrug onderdeel van de Positie aan de Liede.

START- EN EINDPUNT

Station Haarlem. Voor mensen met auto en eigen fiets is station Haarlem Spaarnwoude een aantrekkelijk startpunt.

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

23 – 9 – 38 – 94 – 93 – 98 – 11 – 17 – 14 – 16 – 15 – 10 – 31 – 32 – 33 – 24 – 23

Vanaf station Haarlem op Kruisweg onder spoor door en bordjes richting knooppunt 23. Vanaf station Haarlem-Spaarnwoude via fietspad Veerpad langs spoor onder viaduct door, rechtdoor en richting knooppunt 24 aanhouden. Tussen de knooppunten 9, 38 en 94 wijkt de route tweemaal van het netwerk af, om meer van de forten te kunnen zien. Neem voorbij knooppunt 9 niet de Nieuwe Rijksweg (fietspad), maar de weg Pol. Voor 'Spaardam' linksaf, voetpad (even lopen) en bij Fort Zuid rechtdoor. Na knooppunt 38 de weg Redoute aanhouden langs Fort Noord.

LENGTE

23 km

P PARKEREN

P+R parkeerterrein Haarlem Spaarnwoude (gratis), Woudplein 4, 2031 CZ Haarlem



F FIETSVERHUUR

OV-fiets en Fietspoint, Stationsplein 7 Haarlem, www.fietspoint.nl

OPENBAAR VERVOER

Station Haarlem of station Haarlem Spaarnwoude (uitgang Ikea)

HORECA

- Diverse gelegenheden in Haarlem en Spaarnwoude
- Fort Zuid, Boezemkade 11, Spaarnwoude, www.fort-zuid.nl
- Onder de Platanen (bij boerderij Zorgvrij), Genieweg 50, www.onderdeplatanen.nl
- Het Veerkwartier, A. Hofmanweg 62 Haarlem, www.hetveerkwartier.com

Bezienswaardigheden

Je vindt de Fortenroute Spaarndam op www.stellingvanamsterdam.nl.
Klik achtereenvolgens op Ontdek en Route overzicht. Hieronder beschrijven we enkele bezienswaardige hoogtepunten langs de route.



Fort Bezuiden Spaarndam

VERBODEN KRINGEN

Ondanks de oprukkende bebouwing van Haarlem ligt de Positie bij Spaarndam nog tamelijk gaaf in het landschap. Dat hebben we te danken aan de Kringenwet.

Binnen een wijde cirkel rond de forten was bebouwing op grond van deze wet niet toegestaan. Alleen houten huizen waren geoorloofd, omdat die in geval van oorlog snel konden worden afgebroken. Je kunt deze kringen zien aan de begrenzing van het Haarlemse Vondelkwartier. De

Vondelweg om Haarlem-Noord loopt in een bocht mee met een denkbeeldige cirkel rond Fort Bezuiden Spaarndam. Binnen die kring is de Hekslootpolder een groene oase gebleven. De wet op de verboden kringen werd pas in 1963 ingetrokken. Gelukkig was er toen al het besef van cultuurhistorische waarde.

MUURSCILDERINGEN

De forten Benoorden en Bezuiden Spaarndam zijn beide rond 1897-1898 gebouwd, allebei van



ongewapend beton. In beide forten zijn mooie muurschilderingen aangetroffen. Bij het café Fort-Zuid kun je deze zien. Deels zijn het functionele tekeningen die te maken hebben met het functioneren van het fort, maar ook zie je sjabloonmatig aangebrachte lambriseringen, spreuken en patroontjes van bloemen en fruit ter verfraaiing van de kamers. Daarnaast zijn veel wanden in de loop der jaren versierd met potloodtekeningen, signaturen, sommetjes en graffiti. In de poterne van Fort Benoorden Spaarndam zijn bij toeval achter meerdere verflagen fraaie schilderingen aangetroffen die het verhaal vertellen van de onafhankelijkheidsstrijd in 1813, waarbij Kozakken de Nederlanders hebben geholpen tegen de Fransen. De schilderingen tonen zwaar gewapende Kozakken te paard, met bontmutsen en bebaarde hoofden. De schilderingen dateren van 1913 en zijn ter ere van

honderd jaar onafhankelijkheid aangebracht door een onbekende militair.

POSITIE AAN DE LIEDE

Het lieflijke lintdorp Haarlemmerliede ligt aan het riviertje de Liede in de polders van Spaarnwoude, veilig achter de hoge zeedijk, de Spaarndammerdijk. Je fietst hier door oud polderland, niet ver van het IJ. Binnen de Stelling was de Positie aan de Liede een uiterst belangrijke. Vanuit de drie forten (bij Penningsveer, bij de Liebrug en aan de Liede) moest Nederlands oudste spoorlijn Haarlem-Amsterdam worden verdedigd, net als de straatweg en de Haarlemmer Trekvaart. Fort bij de Liebrug heette in de volksmond jarenlang Fort Knox, vanwege het gebruik als waarde opslag. Nu huist hier o.a. Casa Fortezza, een importbedrijf van Italiaanse wijnen, olijfolie en balsamico producten.
www.casafortezza.nl



NS-wandeling Geniedijk (OV-stapper)

Wat deze stevige dagtocht zo bizar én leuk maakt is dat je vlakbij station Hoofddorp de grashelling van de Geniedijk opklimt en dat je dit groene lint kilometerslang volgt. Buiten de bebouwing van Hoofddorp wordt de Geniedijk steeds mooier, geflankeerd door hoge, oude bomen.

Meestal wandel je tussen schapen en ganzen, links en rechts zie je stadse bebouwing en regelmatig word je vergezeld door vliegtuiggedruis. En voortdurend

is er de beleving van de Stelling van Amsterdam. Al in de eerste kilometer op de machtige dijk passeer je een batterij voor zwaar geschut, een damsluis in de Hoofdvaart en het Fort bij Hoofddorp. Het fort is recent gerestaureerd tot een openbaar park met horeca, een educatief centrum en culturele activiteiten. Bij het Haarlemmermeerse Bos kun je ter afwisseling ook kiezen voor een route over het voormalige

Floriadeterrein. Vanzelfsprekend beklim je dan Big Spotters Hill (40 meter) voor een fenomenaal rondzicht over de Haarlemmermeer. Hoogtepunt is het mooi gelegen Fort bij Vijfhuizen. Daarna wandel je langs de ringvaart en over het jaagpad langs het Spaarne naar het centrum van Haarlem. Als de Stroomboot vaart is een uitstapje naar het Cruquiusgemaal een aanrader. De NS-wandeling is onderdeel van het 350 km lange Waterliniep pad, een Landelijk Afstand Wandelpad (LAW) van Volendam tot Werkendam langs de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

STARTPUNT

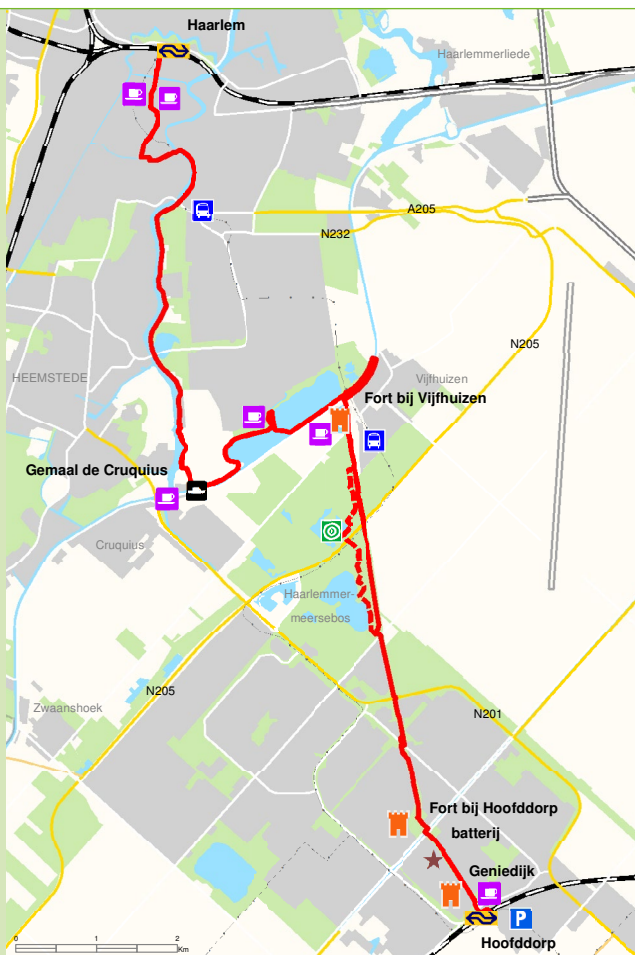
Station Hoofddorp

EINDPUNT

Station Haarlem

ROUTE

Vanaf station Hoofddorp wit-rode, rechthoekige markeertekens van het Waterliniep pad. Na de brug over de Haarlemmerringvaart geelblauwe markering (Willibrorduspad) volgen tot station Haarlem. Ook als variant te volgen in Haarlemmermeersebos en Floriadebos. Bij Wandelnet kun je de GPX van de route downloaden.

**LENGTE**

18,5 km, inkorten: tot 7 km, neem de bus vanaf bushalte Vijfhuizen, lijn 300 naar station Hoofddorp of Haarlem

HONDEN

Op enkele stukjes grasdijk niet toegestaan, volg het evenwijdige fietspad

**PARKEREN**

P+R parkeergarage bij station Hoofddorp, Taurusavenue, 2132 LR Hoofddorp

**OPENBAAR VERVOER**

Station Hoofddorp en Haarlem

**HORECA**

- Restaurant 't Fort, Kunstfort bij Vijfhuizen, Fortwachter 3, www.fortrestaurant.nl
- Restaurant Molenplas, Waertmolenpad 1, www.molenplas.nl
- Theehuis Cruquius, Cruquiusdijk 32 (voetveer naar overzijde ringvaart), www.theehuiscruquius.nl
- Diverse gelegenheden in centrum Hoofddorp en Haarlem

Bezienswaardigheden

Je leest meer over de bezienswaardigheden langs de route in de routebrochure op internet, zowel over de forten en andere militaire werken als over andere bezienswaardigheden. Enkele hoogtepunten komen hier aan bod. Kijk voor meer informatie over deze route op www.stellingvanamsterdam.nl en klik achtereenvolgens op Ontdek en Route overzicht en type NS-wandeling Geniedijk.

GENIEDIJK

De groene Geniedijk dwars door de Haarlemmermeer werd aangelegd tussen 1888 en 1903. De dijk tussen Aalsmeer en Vijfhuizen was hoofdverdedigingslijn in de Stelling. Door de 11 km lange dijk was het mogelijk het zuidelijke deel van de jonge droogmakerij onder water te zetten en het noordelijke deel juist droog te houden. Verder dekte de dijk door zijn hoogte de er achter gelegen 'gemeenschapsweg',

waarlangs de militairen zich ongezien konden verplaatsen. Ook de inmiddels opgeheven spoorlijn Aalsmeer-Haarlem lag achter de dijk. In 1951 werd de militaire status van het verdedigingswerk weer opgeheven. De Geniedijk is nu een culturele broedplaats onder de naam Genie in de Stelling (GinDS), waar kunstenaars hun atelier houden en regelmatig exposeren.

www.ginds.org



Damsluis bij Hoofddorp



KUNSTFORT BIJ VIJFHUIZEN

Fort bij Vijfhuizen is in 1897 ontworpen en is één van de eerste betonnen gebouwen in Nederland. Het gebruik van beton werd nodig na de uitvinding van de brisantgranaat, die zo'n vernietigende kracht had dat het metselwerk er niet langer tegen bestand was. De taak van dit fort was om ringvaart en dijk van de Haarlemmermeerpolder te verdedigen. Er is een dubbele gracht, omdat bij inundatie een strook grond langs de dijk droog zou blijven. De gracht kon door een nog aanwezige hevel van water uit de ringvaart worden voorzien. Bij het fort staat een metalen loods. Dit is het enige exemplaar van dit type loods dat bewaard is gebleven. Sinds 2005 heeft het forteiland een bestemming voor kunst, een bijzondere plek waar beeldende kunst en militair erfgoed samenkomen. Ook is er een tentoonstelling over de Stelling van Amsterdam. Het gebouw en verschillende binnenruimten

kunnen bekeken worden en er is een restaurant met terras.

www.kunstfort.nl

FORT BIJ HOOFDDORP

Het Fort bij Hoofddorp dateert uit 1904. Het meest opvallend van het fort is de verdieping en de daarmee samenhangende frontcaponnière, een laaggelegen frontale uitbouw. Door de beperkte ruimte was een verdieping op het fort noodzakelijk. Daardoor verdween de fortgracht voor een deel uit het zicht van de verdedigers. Fort bij Hoofddorp is nu getransformeerd tot een openbaar park met horecagelegenheid, wilde tuin en klein theater. Bij de werkzaamheden zijn ook de hefschietkoepelgebouwen ontgraven en weer toegankelijk gemaakt. Samen met de ondergrondse poternegangen en de indrukwekkende, massieve keelkazemat, maken deze ruimtes dit fort tot een unieke, karaktervolle ontmoetingsplek.

www.fortvanhoofddorp.nl



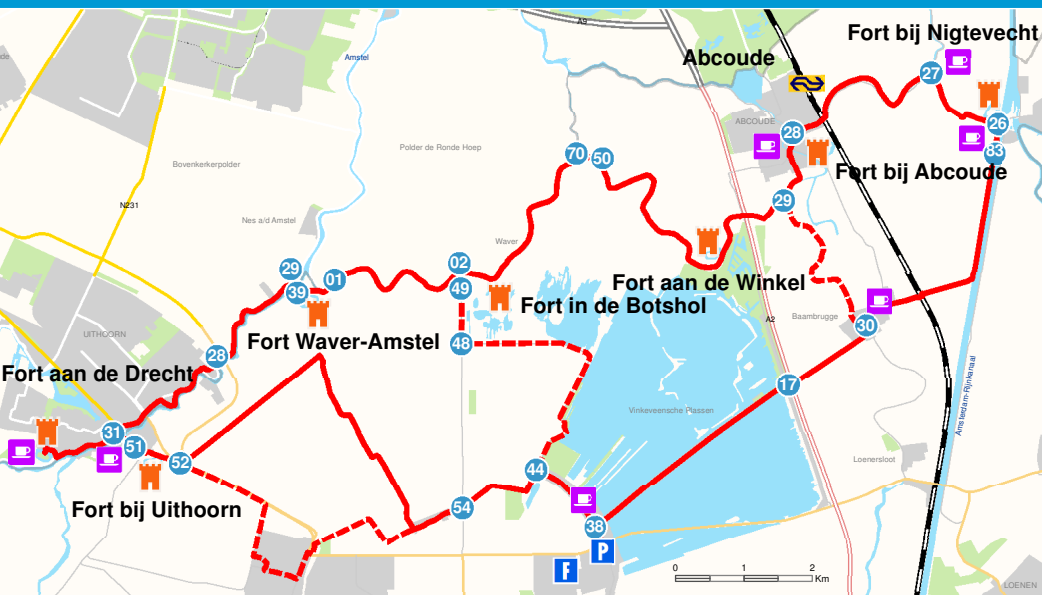
Fortenroute De Ronde Venen

Deze fortengietersroute vanaf Vinkeveen heeft alles in zich: zeven Stellingforten en een voortdurende afwisseling van landschappen, met prachtige veenweidepolders, de Vinkeveense Plassen, diepe droogmakerijen en riviertjes als de Amstel, de Waver, de Winkel en het Gein. Daar ga je voor op pad!

Als je de tocht in Vinkeveen begint zie je eerst één en al water. Tussen de huizen op de smalle landjes reiken links en rechts brede sloten tot aan de weg. Na nog geen twee kilometer sta je aan de rand van een diepe polder. De Mijdsrechtse droogmakerijen liggen maar liefst zes meter onder zeeniveau. Het spreekt voor zich dat dit lage land bij oorlogsdreiging kon worden geïnnundeerd.

Bij Fort bij Uithoorn ligt een van de sluizen waarmee het land onderwater kon worden gezet. De liefhebber van pannenkoeken maakt

vanaf Uithoorn uiteraard even een uitstapje naar Fort aan de Drecht, want in het Pannenkoekenfort proef je ze in Stellingsfeer. Het vervolg van de fietstocht gaat langs de rivieren Amstel, Waver en Winkel. Hoog op de dijk en misschien wel met de wind in de rug passeer je de forten Waver-Amstel, in de Botshol en aan de Winkel. Je doorkruist het sfeervolle dorp Abcoude om langs het Gein verder te fietsen naar de mooie liniedijk en Fort bij Nigtevecht. Neem op deze bijzondere plek van Natuurmonumenten even de tijd om af te stappen en rond te wandelen.



START- EN EINDPUNT

TOP Vinkeveense Plassen, Kloosterplein, 3645 DJ Vinkeveen. Voor mensen met eigen fiets is station Abcoude ook aantrekkelijk

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

38 – 44 – 54 – 52 – 51 – 31 – 28 – 29 – 39 – 01 – 02 – 70 – 50 – 29 – 28 – 27 – 26 – 83 – 30 – 17 – 38
Vanaf het startpunt linksaf de Herenweg oprijden richting knooppunt 38. Tussen 54 en 52 wijkt de route even af van het knooppuntennetwerk, je fietst de Veldweg en de Tienboerenweg. In Uithoorn heen en weer naar Fort aan de Drecht, richting knooppunt 30.

LENGTE

44 km, inkorten: tussen de knooppunten 44 en 02, via 48 en 49 of tussen 29 en 30

P PARKEREN

Parkeerterrein aan het Kloosterplein

F FIETSVERHUUR

Smit Fietsen, Plevierenlaan 37a, 3645 GN Vinkeveen, www.smit-fietsen.nl

OPENBAAR VERVOER

Bushalte Herenweg/Viaduct, lijn 126 van/naar station Bijlmer Arena, lijn 130 van/naar station Breukelen

HORECA

- Diverse gelegenheden in Vinkeveen, Uithoorn en Abcoude
- Fort aan de Drecht, Grevelingen 50 Uithoorn, www.hetpannenkoekenfort.nl
- De Stokkelaar, Waver 45, 0294-281383
- Anna Haen, Gein Zuid 23A Abcoude, www.annahaen.nl
- Fort bij Nigtevecht, Velterslaan 1, www.fortnigtevecht.nl
- De Punt, Rijksstraatweg 12 Baambrugge, www.cafrestaurantdepunt.nl

Bezienswaardigheden

Je vindt de Fortenroute De Ronde Venen op www.stellingvanamsterdam.nl. Klik achtereenvolgens op **Ontdek** en **Route overzicht**. We beschrijven hier enkele bezienswaardige hoogtenpunten langs de route.

WAVER-AMSTEL EN BOTSHOL

Zoals de naam al zegt is fort Waver-Amstel gebouwd op de plek waar de twee veenrivieren samenkomen. Het is een fort van de latere generatie (1911), opgetrokken uit onversterkt beton. Fortenliefhebbers beschouwen dit verdedigingswerk als een van de mooiste, omdat het interieur nog intact is. Het gebouw wordt gebruikt door een wijnimporteur. Forten zijn ideaal voor wijnopslag: een constante temperatuur,

een hoge vochtigheidsgraad en trillingvrij.

Heel anders is Fort in de Botshol van Natuurmonumenten. Je ziet alleen een gracht en hoge aarden wallen. Waar is het fort? Het is er nooit gekomen! Het optrekken van bomvrije gebouwen had geen haast, want alleen al het onder water zetten van de omliggende polders zou een aanval hier onmogelijk maken. Toch maken de imponerende aarden wallen Botshol tot een unieke plek.



Fort Waver-Amstel



DROOGMAKERIJEN GROOT MIJDRECHT

De fietstocht gaat via de diepe polders van Groot Mijldrecht, langs de Eerste en de Tweede Bedijking.

Je rijdt over smalle dijkes tussen kaarsrechte percelen. Deze grote polders zijn eigenlijk drooggemalen veenplassen, waarbij na de droogmaking de kleiige zeebodem aan de oppervlakte kwam. De meeste 'droogmakerijen' dateren uit de 17e en 18e eeuw, toen de molentechniek met sprongen vooruitging. De droogmaking van Groot Mijldrecht (-6 meter NAP) is pas geslaagd in 1845 toen stoomgemalen konden worden ingezet. Gelukkig zijn niet alle veenplassen drooggemalen. Rond 1900 kreeg de natuurbescherming in Nederland voet aan de grond. Dankzij de inzet van lobbyisten konden plassen als de Botshol worden behouden. Aan de rand worden zelfs stukjes droogmakerij voor natuurontwikkeling vrijgegeven, omdat het land door

opkomend brak kwelwater voor de landbouw niet wil deugen.

FORT BIJ NIGTEVECHT

Tussen het Gein en het Amsterdam-Rijnkanaal ligt een liniedijk, met aan het oostelijke uiteinde Fort bij Nigtevecht aan het kanaal.

Het dijkje moest ervoor zorgen dat de Aetsveldsche Polder in het noorden bij inundatie droog bleef. Vanuit het fort moest het toenmalige Merwedekanaal, gegraven in 1892, worden verdedigd. Het dijkje met batterij en het fort zijn de afgelopen jaren weer in oude staat teruggebracht. Op het voorterrein zie je een houten genieloods en een fortwachterswoning. Het gerestaureerde binnenfort heeft een bomvrije kazerne en twee hefkoepelgebouwen. Op het fort is nooit een schot gelost en het draagt daardoor de bijnaam 'Fort-Niks-te-Vechten'. Het terrein van Natuurmonumenten is nu in gebruik als horeca- en vergaderlocatie en gedenkplaats. www.fortnigtevecht.nl



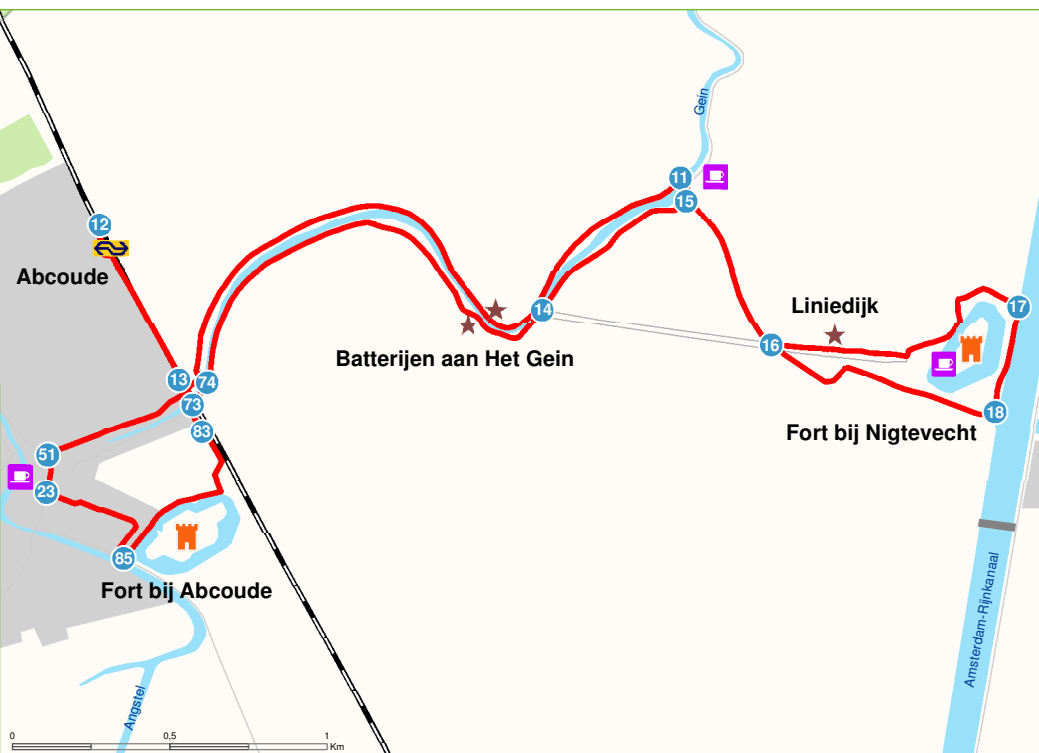
Liniepad Abcoude

Het Liniepad Abcoude is door zijn gestrekte vorm een wat curieus rondje. Je wandelt heen en weer op beide oevers van het Gein. Gelukkig gaat dit geen moment vervelen, want het Gein ligt in een prachtig, oer-Hollands landschap.

Het veenriviertje staat in het westen in verbinding met de Angstel, gaat met een aquaduct over het spoor en sluit bij Driemond aan op de Gaasp. Tot zover het lesje topografie, want het gaat bij deze wandeling natuurlijk om de Stelling van Amsterdam. Op weg naar Fort bij Nigtevecht betreed je de liniedijk, een schitterend grasdijkje tussen Gein en Amsterdam-Rijnkanaal. De liniedijk en ook het fort zijn de afgelopen jaren in oude staat teruggebracht. Fort bij Nigtevecht is nu een plek om even heerlijk te verpozen. In het weekend is het terras geopend van

10.30 tot 17.00 uur voor koffie en zelfgemaakte taarten. Boven op de hefkoepelgebouwen zie je de drukke scheepvaart op het kanaal tussen de begroeiing door.

Terug bij het Gein valt het oog op enkele aarden wallen aan weerszijden van de rivier. Ook dit waren batterijen waar bij een dreigende inval geschut werd geplaatst. Eenmaal weer in het dorp wandel je nog een lusje langs Fort bij Abcoude. Dit is het oudste fort van de Stelling, en prachtig gelegen in het groen.



START- EN EINDPUNT

Station Abcoude

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

12 – 13 – 73 – 74 – 14 – 15 – 16
– 17 – 18 – 16 – 15 – 11 – 13 – 51
– 23 – 85 – 83 – 73 – 13 – 12

Knooppunt 12 en het wandelpaneel vind je aan de voorzijde van het station. De markeertekens zijn blauwe pijlen met nummers in een vierkant oranje vlak. Buiten de bebouwde kom is de route ook aangeduid met blauwe pijltjes van Natuurmonumenten.

LENGTE

10 km, inkorten: tot 8 km als je het ommetje via centrum en fort Abcoude niet loopt

HONDEN

Niet toegestaan tussen punt 16 & 17

P PARKEREN

Parkeerterrein bij het station, Spoorlaan, 1391 GS Abcoude

OPENBAAR VERVOER

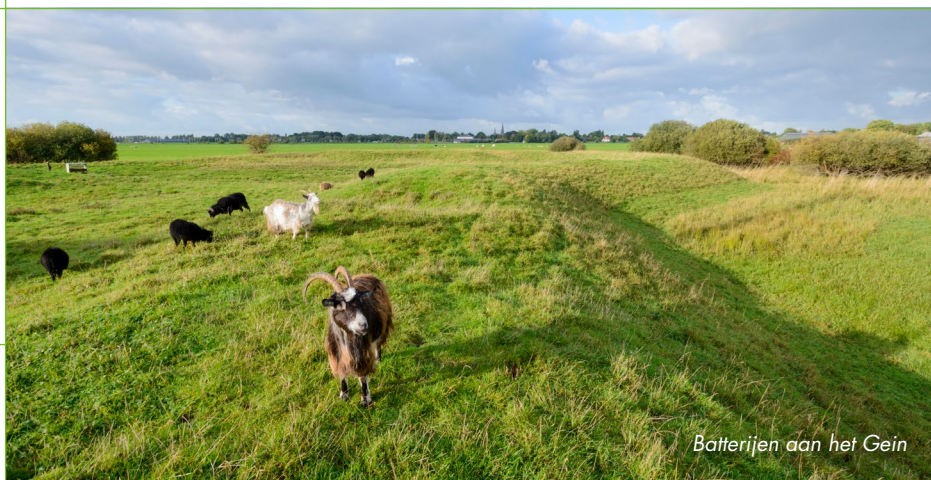
Station Abcoude

HORECA

- Streekwinkel en spijslokaal Anna Haen, Gein Zuid 23A, www.annahaen.nl
- Fort bij Nigtevecht, Velterslaan 1, www.fortnigtevecht.nl
- Diverse gelegenheden in centrum Abcoude, o.a. De Eendracht, Hoogstraat 37, 1391 BR Abcoude
- Hotel de Witte Dame, Stationsplein 3, Abcoude www.hoteldwd.nl

Bezienswaardigheden

Je leest meer over de bezienswaardigheden langs de route in de routebrochure op internet, zowel over de forten en andere militaire werken als over andere bezienswaardigheden. Enkele hoogtepunten komen hier aan bod. Kijk voor meer informatie op www.stellingvanamsterdam.nl en klik achtereenvolgens op Ontdek en Route overzicht. Je wordt doorgeleid naar de routebrochure op de site van Natuurmonumenten.



Batterijen aan het Gein

LINIEDIJK

Wat een verrassing is het als je vanaf de Velterslaan de mooie grasdijk op mag wandelen.

Helemaal als je bedenkt dat dit het liniedijkje is dat er tussen het Gein en het kanaal voor moest zorgen dat men droge voeten hield indien het land rond de Stelling onderwater werd gezet. Het dijkje had daarnaast nóg een functie: de vaderlandse militairen moesten zich op het weggetje achter de dijk veilig en ongezien kunnen

verplaatsen. Men noemde dit een 'gedekte gemeenschapsweg'. Aan de dijk zie je een betonnen bunkertje. Dit is een nevenbatterij. Er was plek voor vier stukken geschut met vijf munitiemagazijnen.

FORT BIJ NIGTEVECHT

Verscholen in het groen ligt Fort bij Nigtevecht aan een rustig weggetje bij het Amsterdam-Rijnkanaal. In het weekend is het terras open voor taart, lunchgerechten of een speciaal



KEK-biertje. Op het fort bevindt zich tevens een gedenkplaats waar overledenen herdacht kunnen worden. Ga er beslist eens kijken en neem hier een pauze. Het fort is prachtig gerestaureerd. In de betonnen kazerne konden zo'n 300 militairen verblijven. Kijk voor de openingstijden op www.fortnigtevecht.nl. Ook het vrij toegankelijke buitenterrein is een ommetje waard. Je ziet een fortwachterswoning en een houten bergloods en wandelt langs hoge bomen rond de fortgracht.

FORT BIJ ABCOUDE

De bouw van Fort bij Abcoude startte net iets te vroeg. De aanleg van dit eerste landfort in de Stelling van Amsterdam startte in 1884, maar een jaar later bleek het fort al verouderd, omdat de

brisantgranaat was uitgevonden. De aarden wal en de bakstenen kazerne zouden niet bestand zijn tegen dit nieuwe wapen. 'Bomvrij' bleek een relatief begrip. Er kwamen daarna verschillende plannen voor modernisering. In 1911 wilde men het hele bouwwerk zelfs slopen om het te vervangen door een betonnen variant. Zo ver is het nooit gekomen, dus de bakstenen kazerne met twee verdiepingen staat nog fier overeind. Op elke verdieping zijn 11 ruimtes met slaapvertrekken en op de begane grond nog eens 7 kruitmagazijnen. De muren van het fort zijn wel 1,8 meter dik. De ondernemers van 'Kool Geit Wolf' ontwikkelen nu bijzondere belevingen op het fort, zoals een proeflokaal en overnachtingen. www.koolgeitwolf.nl



Fortenlandroute

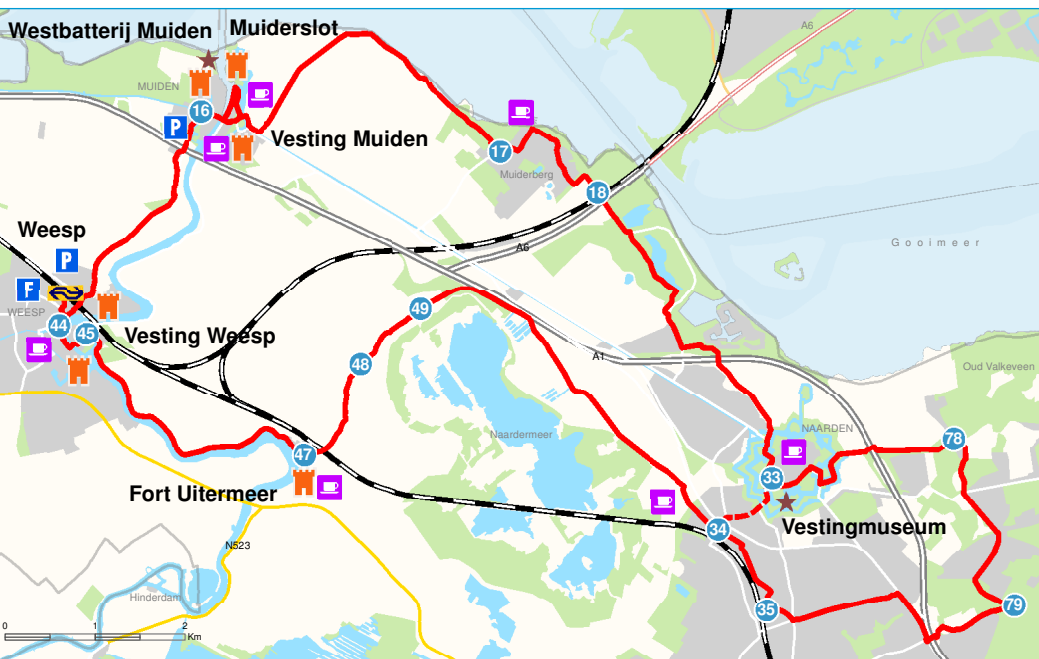
De Stelling van Amsterdam en de Hollandse Waterlinie worden door de Fortenlandroute met elkaar verbonden, want bij Muiden, Naarden en Weesp komen de waterlinies samen. Dit drukke, maar magistrale landschap is een mooie mix van vestingsteden en unieke natuur.

FIETSRROUTE

FORTENLANDROUTE - 35 KM

Je begint de fietstocht met een ommetje langs het Muiderslot en langs de aanlegsteiger voor de boot naar Forteiland Pampus. Dit ommetje hoort er vanzelfsprekend bij, want Muiden is een unieke vesting. Voorbij het Muizenfort verlaat je de vesting en houd je de voormalige Zuiderzeedijk aan. Eigenlijk was er bij Muiderberg ook een Stellingfort gepland. Dit Fort 'Coehoorn' moest de verouderde vestingen van Muiden en Weesp vervangen. Het is er door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog nooit van gekomen. Vesting Naarden is natuurlijk het summum van de vestingbouw in

Nederland. Het is de grootste en zwaarst versterkte vesting van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Parkeer je fiets en neem de tijd voor een bezoek aan het Vestingmuseum of een rondje over de imposante wallen. Dan gaat het verder naar de Gooise landgoederen bij Bikbergen. Via een paar chique woonwijken bereik je het Naardermeer, de mooiste natte natuurparel in de Vechtstreek. De volgende unieke pauzeplek dient zich aan: paviljoen Uit & Meer op Fort Uitermeer naast de ruïne van het torenfort. Dat levert energie genoeg voor de laatste etappe, langs de Vecht met een intermezzo in de prachtige Vesting Weesp.



START- EN EINDPUNT

Fietsknooppunt 16, rotonde Amsterdamsestraatweg-Weesperweg in Muiden. Alternatief startpunt is station Weesp

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

16 – 17 – 18 – 33 – 78 – 79 – 35 – 34 – 49 – 48 – 47 – 45 – 44 – 16
Vanaf het startpunt eerst een rondje naar het Muiderslot, via Amsterdamsestraat, Naarderstraat, Ton Kootsingel en Herengracht. Daarna bij sluis linksaf richting knooppunt 17. In Weesp gaat traject 44-16 over de Stationsweg, onder het spoor door.

LENGTE

35 km, inkorten: tot 26 km tussen knooppunt 33 en 34 in Naarden

P PARKEREN

Parkeerterrein P1, Maxisweg 1398 XD Muiden. Alternatief is P+R bij station Weesp, Leeuvenveldseweg, 1382 LV Weesp

F FIETSVERHUUR

Rijwielhandel Oldenburger, Stationsplein 2A, Weesp, www.olden-burger.nl

OPENBAAR VERVOER

Station Weesp

HORECA

- Diverse gelegenheden in Muiden, Naarden en Weesp
- Fort H, Herengracht 119 Muiden, www.forth.nl
- De Zeemeeuw, Zeeweg 1a Muiderberg, www.zeemeeuw.net
- Gasterij Stadzigt, Meerkade 2a Naarden, www.gasterijstadzigt.nl
- Paviljoen Uit & Meer, Uitermeer 5 Weesp, www.paviljoenuitenmeer.nl

TIP

Tripje vanaf Muiden naar Forteiland Pampus, www.pampus.nl

Bezienswaardigheden

Je vindt de Fortenlandroute op www.stellingvanamsterdam.nl.

Klik achtereenvolgens op Ontdek en Route overzicht. We beschrijven hier enkele bezienswaardige hoogtepunten in de Stelling van Amsterdam én de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

MUIDERSLOT EN MUIZENFORT

Het was graaf Floris V die al rond 1280 bij de monding van de Vecht het 'Huys te Muyden' liet bouwen.

Ook al is dit kasteel naderhand gesloopt en herbouwd, het imposante bouwwerk stond er al ver voor de tijd van de waterlinies.

Toch was het beroemde Muiderslot ook voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam een belangrijke schakel.

Samen met de Westbatterij op de andere oever moesten de bastions van het kasteel de haven beveiligen tegen vijandelijke invallen vanaf de Zuiderzee. In de gebouwen rond

het slot konden wel 350 militairen worden gehuisvest. In de loop van de 19e eeuw kwam de legerleiding tot de conclusie dat de vesting aan de oostzijde versterkt moest worden met remises en een extra fort; Fort C. Doel: flankerend vuur over de vestinggracht en frontaal vuur op de Naardertrekvaart en de omliggende wegen. De militairen die er tijdens de mobilisatie van 1939 gelegerd waren droegen een muisgrijs uniform. Zo kwam plaatselijk de naam 'Muizenfort' in zwang. Nu bevindt zich er een museum over Muiden en een Toeristisch Informatie Punt (TIP). www.fortc.nl



Fort C



VESTING NAARDEN

Naarden geldt als hét schoolvoorbeeld voor de Nederlandse vestingbouw en is door zijn puntgave stervorm uniek in Europa.

Het stadje behoort tot de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie. Vesting Naarden is in zijn geheel rijksmonument. De geschiedenis van de vestingstad is er een van plunderingen en wederopbouw. De Spanjaarden vermoordden in 1572 bijna alle inwoners en de Fransen hebben er honderd jaar later opnieuw huisgehouden. Na deze tragische gebeurtenissen werd door prins Willem III het initiatief genomen voor de aanleg van de hypermoderne vesting, met zes bastions, een dubbele omwalling en dubbele grachtengordel. Breng een bezoek aan het Nederlands Vestingmuseum om een goede indruk van de vesting te krijgen, www.vestingmuseum.nl.

NAARDERMEER

Het Naardermeer is het oudste Natuurmonument van Nederland.

Het protest van natuurliefhebbers als de onderwijzer Jac. P. Thijsse tegen het dumpen van afval in deze 'waardeloze plas' leidde in 1905 tot de oprichting van de Vereniging Natuurmonumenten. In tegenstelling tot veenplassen in de buurt is het Naardermeer niet ontstaan door turfwinning. Dat was niet rendabel vanwege de klei in het veen. Vanaf de 17e eeuw zijn meerdere pogingen ondernomen het meer in te polderen. Daarvan getuigen de kaarsrechte vaarten in het gebied. Het meer wordt nu beschermd als Europees Natura 2000 natuurgebied. De randen bestaan uit rietland en moersbos. De weiden eromheen worden begraaasd door gallows en andere runderen. Bovenal is het Naardermeer een oase voor talloze broedvogels.



Aetsveldroute

De omgeving van Weesp aan de Vecht is eigenlijk een opeenstapeling van militaire geschiedenis, want hier komen de Oude en de Nieuwe Hollandse Waterlinie én de Stelling van Amsterdam samen. Vierhonderd jaar krijgshistorie in één wandelroute, dat belooft wat!

Je wandelt langs de Vecht de 17e-eeuwse vesting Weesp binnen.

Vanaf het pad aan de waterkant zie je de vestingwallen aan de overkant. Je zou denken dat het ronde Torenfort aan de Ossenmarkt ook al zo oud is, maar nee: dit goed verdedigbare bouwwerk met gracht staat er pas sinds 1861. Neem een kijkje bij het torenfort en de wallen van het forteiland.

De wandeling gaat daarna over een rustig dijkweggetje langs de Vecht. Na dik drie kilometer kom je uit bij een paadje van Natuurmonumenten, dat je naar Fort Uitermeer brengt. Je steekt

de fortgracht over en loopt de prachtige ruïne van het torenfort tegemoet. Ook hier geen beton, maar baksteen. Paviljoen Uit & Meer aan de Vecht is een top-pauzeplek. Dan volgt het zwakste stukje van de route: het fietspad langs de Gooilandseweg. Verderop ligt Fort bij Hinderdam midden in de Vecht, verscholen in het groen. Natuurmonumenten laat deze ruïne uit de 17e eeuw langzaam overwoekeren. Net voorbij Hinderdam begint de Aetsveldsweg. Het wandelen over deze oude weg voelt als een finale zo mooi. En ook het slot over de Weesper vestingwallen mag er zijn.



START- EN EINDPUNT

Station Weesp, startpuntpaneel op het Stationsplein

ROUTE VIA KEUZEPUNTEN

83 – 82 – 81 – 65 – 66 – 63 – 64 – 76 – 75 – 73 – 72 – 71 – 56 – 67 – 68 – 69 – 65 – 81 – 82 – 83.

Tussen 83 en 65 volg je de blauwe pijlen (heen en terug). De rest van de route is met groene pijlen aangegeven.

LENGTE

13,5 km

P PARKEREN

P+R parkeerterrein aan achterzijde station Weesp, Leeuwendeldseweg, 1382 LV Weesp. Alternatief is parkeerterrein aan de Ossenmarkt (de route is dan 12 km).

OPENBAAR VERVOER

Station Weesp

HORECA

- Diverse gelegenheden in centrum Weesp
- Eeterij De Schalkse, Ossenmarkt 12a Weesp, www.deschalkse.nl
- Paviljoen Uit & Meer, Uitermeer 5, www.paviljoenuitenmeer.nl

Bezienswaardigheden

Je vindt de Aetsveldroute ook op internet. Kijk voor meer informatie op www.stellingvanamsterdam.nl en klik achtereenvolgens op ontdek en Route overzicht. Je vindt de brochure bij de bijlagen.

FORT UITERMEER

Al in 1589, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, werd op deze plek een aarden schans aangelegd. Sinds 1673 maakt Uitermeer deel uit van de Oude Hollandse Waterlinie en kwam er een sluis waarmee het aangrenzende land onder water gezet kon worden. De bomvrije toren werd in 1845 gebouwd als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het fort werd tussen 1878 en 1885 omvangrijk aangepast en in 1913 werd het opgenomen in de Stelling van Amsterdam.

In tijden van mobilisatie waren hier 230 militairen gelegerd. Plannen om het bakstenen bouwwerk te vervangen door een standaard Stellingfort zijn na de Eerste Wereldoorlog nooit meer uitgevoerd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog is het fort door de Duitse bezetters als opslagplaats gebruikt. De brug en de sluis zijn begin 1945 vernield. Na de oorlog is geprobeerd het fort van binnenuit op te blazen, waardoor nu alleen de bakstenen buitenmuur en een paar tussenwanden overeind staan.



Fort Uitermeer



AETSVELD

De Aetsveldsche Polder is de enige polder binnen de hoofdverdedigingslijn van de Stelling van Amsterdam die onderwater gezet kon worden.

Dit om de inundaties aan te laten sluiten op de Vecht en het toenmalige Merwedekanaal. Tot zover het Stellingverhaal, want het Aetsveld is ook om een andere reden interessant. Vanaf Fort bij Hinderdam gaat de wandeling over een oud weggetje dwars door de polder, al is deze weg moeilijk aan het smalle graspad te herkennen.

De Aetsveldseweg is een aardkundig monument. Historische documenten wijzen uit dat hier de laatmiddeleeuwse nederzetting 'Overaetwijn' gelegen moet hebben. De nederzetting lag op een oeverwal van een veenstroompje dat bekend stond als de 'Aetwiel'. Bij een opgraving in 1966 is zelfs aangetoond dat de oeverwallen in de prehistorie al bewoond waren. De aangetroffen sporen (houtskool-

plekken met verbrand bot, ijzeroer en aardewerk) konden worden gedateerd op 300-200 v. Chr.

VESTING WEESP

In de vesting van Weesp komen drie generaties verdedigingswerken samen.

De Oude Hollandse Waterlinie is de oudste. De vesting zou na het Rampjaar 1672 worden uitgebouwd, maar van de acht geplande bastions zijn er uiteindelijk slechts vier gerealiseerd. De andere vier zijn wel in het stratenpatroon herkenbaar. Het torenfort aan de Ossenmarkt is gebouwd als verdedigingswerk in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Vanuit het fort moesten de Vechtoevers, de spoorlijn en de sluizen worden verdedigd. Weesp is door de eeuwen heen altijd een bloeiend handelsstadje geweest, bekend om zijn bier en brandewijn. En natuurlijk genoot Weesp bekendheid door de cacao-fabriek van Van Houten aan de Oudegracht.

Ook leuk!

Enthousiast geworden over de Stelling van Amsterdam? Ontdek onze interactieve routes. Route apps, happen & trappen en fietsevents. Bekijk de leukste uittips op www.forten.nl.

QR ROUTES

Oneindig Noord-Holland biedt zeven QR routes langs de forten en belangrijke objecten van de Stelling van Amsterdam. Lees vooraf het verhaal over het gebied en ga daarna op pad. onh.nl/thema/stelling-van-amsterdam.

STAP OOK EENS OP DE FIETS MET DE IZI TRAVEL APP



Zo beleef je de Stelling van Amsterdam met een audiotour. Kijk op izi.travel voor alle routes.

FIETSEN EN LEKKER ETEN?

Dat kan met de Hap & Trap arrangementen. Er zijn vier verschillende routes in de Stelling van Amsterdam. Boek ze nu op happenentrappen.nl.



Korte films, animaties,
historische foto's
en verhalen op je
smartphone of tablet.
Bekijk de zes routes
op stellingtour.nl



LAW WATERLINIEPAD

Ben je een echte
wandelfanaat?
Loop dan (in
etappes) het
350 km lange
Waterliniepad
langs de

**Stelling van Amsterdam én Nieuwe
Hollandse Waterlinie.** Je wandelt
onder meer langs zeven vestingen,
zo'n 95 forten en batterijen,
inundatiesluizen en andere
overblijfselen van deze 19e-eeuwse
verdedigingslinies. Bekijk de route
op wandelnet.nl/waterliniepad.



Download Abellife in de
Appstore of Playstore en
zoek onder routes op Stelling
van Amsterdam. Onderweg
word je geattendeerd op
bijzondere plekken en
wetenswaardigheden.

HART VAN DE STELLING



Hembrug vormt het hart van de Stelling; hier werden munitie en wapens opgeslagen. Ontdek de geschiedenis in het Hembrugmuseum, bekijk de foto-expositie 'Schot in de Roos' of maak vanaf het Hembrugterrein een prachtige fietstocht langs de forten. Er is een route naar Fort aan den Ham en een route naar Fort Benoorden Purmerend. Bekijk deze op Hembrugmuseum.nl



Meer weten over de Stelling? Ga naar het bezoekerscentrum op Forteiland Pampus en Fort K'UJK of bezoek het bezoekerscentrum van de Vesting Muiden in Fort C. pampus.nl, fortkijk.nl en fortc.nl

RONDJE STELLING



Eind augustus vindt de georganiseerde fietstourtocht Rondje Stelling plaats door het waterlandschap van de Stelling van Amsterdam. Kies voor diverse afstanden; een uitdagende manier om kennis te maken met de op de UNESCO Werelderfgoedlijst prijkende verdedigingslinie. Als deelnemer draag je ook bij aan een goed doel. Doe mee op rondjestelling.nl.

Bekijk alle routes en evenementen op stellingvanamsterdam.nl



Colofon

Deze routegids is ontwikkeld door Stichting Liniebreed Ondernemen in opdracht van de provincie Noord-Holland om zoveel mogelijk mensen te laten genieten van het prachtige landschap van de Stelling van Amsterdam. In de gids vind je een selectie van 10 routes. Een compleet overzicht is te vinden op www.stellingvanamsterdam.nl.

STICHTING LINIEBREED ONDERNEMEN

Rijksstraatweg 7b
3631 AA Nieuwersluis
info@liniebreed.nl
www.liniebreed.nl
www.forten.nl
www.stellingvanamsterdam.nl

REDACTIE

Bladmanager: Titia de Zeeuw
Tekstproductie- en redactie:
Juke van Niekerk, Rutger Burgers
(alle routes), Titia de Zeeuw,
René Ros (Kenniscentrum
Waterlinies) en Sylvia Belien.

VORMGEVING

Pien Grafisch Gezien

FOTOGRAFIE

Mike Bink (6), Martin van Lokven
(cover, 8, 15, 18, 19, 22, 24,
26, 27, 30, 31, 34, 38, 42,
44, 46, 52), Otto Bodemeijer/
Documentatiecentrum Stelling
van Amsterdam www.stelling-amsterdam.nl (10). Titia de
Zeeuw (11), Rutger Burgers (12,
20), Kenneth Stamp (16, 23,
28), Maarten Bootsma (35),
Natuurmonumenten (36, 39),
Aerophoto-Schiphol (43) en Liesbeth
Kaldenberg (47).

DISCLAIMER

Deze routes zijn met zorgvuldigheid
tot stand gekomen. Opmerkingen
of aanpassingen mail je naar
info@stellingvanamsterdam.nl.

